

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Hoitotyön koulutusohjelma

Mari Haakana
Marika Koikkalainen
Ulla Nakari

NUOREN HUOSTAANOTON SYYT SEKÄ KASVUN JA KEHITYKSEN TUKEMINEN SIAISHUOLLON AIKANA - KIRJALLISUUSKATSAUS

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

Mari Haakana

Marika Koikkalainen

Ulla Nakari

Nuoren huostaanoton syyt sekä kasvun ja kehityksen tukeminen sijaishuollon aikana – kirjallisuuskatsaus, 43 sivua, 1 liite

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Sosiaali- ja terveysala, Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2010

Työn ohjaaja: lehtori Vuokko Koiranen

Nuorten huostaanotot ovat lisääntyneet viime vuosina. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kuvata 12 - 18-vuotiaan nuoren huostaanottoon johtaneita syitä sekä huostaan otetun nuoren kasvun ja kehityksen tukemista sijaishuollon aikana kasvattajan näkökulmasta.

Opinnäytetyö toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Aineisto koostui suomenkielisistä tutkimuksista ja kirjallisuudesta, koska lastensuojelutyö on hyvin erilaista eri kulttuureissa. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, jonka aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Tiedonhaku rajattiin vuosiin 2000 - 2010.

Tuloksista ilmeni, että huostaanoton syyt johtuvat ongelmista nuoren kasvuoloissa ja nuoren käyttäytymisessä. Huostaan otettu nuori tarvitsee yksilöllistä ja kokonaisvaltaista tukea. On tärkeää huomioida sekä fyysiset että psykososiaaliset tuen tarpeet.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön on havaittava ja tunnistettava mahdollisimman hyvin nuoren kasvun ja kehityksen erityistarpeet huostaanoton aikana, jotta nuoren tuen tarve voidaan huomioida yksilöllisesti. Lastensuojelutyötä tekevät voivat hyödyntää opinnäytetyötä omassa työssään.

Asiasanat: huostaanotto, lastensuojelu, nuori, nuoren kasvu, nuoren kehitys ja nuoren tukeminen

ABSTRACT

Mari Haakana

Marika Koikkalainen

Ulla Nakari

The Reasons for Taking Young People into Custody and Supporting Their Growth and Development During Custody – A Systematic Literature Review, 43 pages, 1 appendix

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Health Care and Social Services, Degree Programme in Nursing

Bachelor`s Thesis 2010

Instructor: Senior Lecturer Vuokko Koiranen

Taking young people into custody has increased during the last years. The purpose of this study was to describe the reasons behind taking 12 to 18 year olds into custody. Also explored was how an educator might support the growth and development of these young people during the custody period.

The thesis was carried out by doing a systematic literature review. The material consisted of Finnish studies and literature, because working in child welfare is very different between different kinds of cultures. This thesis was qualitative and the material was analyzed by theory bound content analysis. The materials had to be from the years 2000 - 2010.

The results of the study showed that the reasons for taking a youth into custody are derived from the problems found in a young person`s environment or behavior. It is important to support young people individually and comprehensively during the custody period. It is hoped that people who are working in child welfare might benefit from using the results of this thesis in their own work.

Keywords: Child Welfare, Custody, Support of Young People, Youth, Youth Growth and Development

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 LASTENSUOJELU	7
2.1 Lastensuojelutarpeen selvitys	7
2.2 Avohuollon tukitoimet	8
2.3 Lapsen kiireellinen sijoitus	8
2.4 Huostaanotto	9
2.5 Sijaishuolto	10
3 NUORUUSIÄN KEHITYSTEHTÄVÄT	11
3.1 Fyysinen ja seksuaalinen kehitys	12
3.2 Psykkinen kehitys	12
3.2.1 Kognitiivinen kehitys	13
3.2.2 Persoonallisuuden kehitys	13
3.3 Sosiaalinen kehitys	14
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	15
5 TOTEUTUS	15
5.1 Tutkimusmenetelmä	15
5.2 Aineiston keruu	16
5.3 Aineiston analyysi	17
5.4 Tutkimuksen luotettavuus	18
6 NUOREN HUOSTAANOTON SYYT	19
6.1 Nuoren käyttäytymisestä johtuvat syyt	23
6.2 Nuoren kasvuoloista johtuvat syyt	25
6.3 Yhteenveto huostaanoton syistä	27
7 HUOSTAAN OTETUN NUOREN TUKEMINEN	29
7.1 Fyysinen tuki	29
7.2 Psykkinen tuki	30
7.3 Sosiaalinen tuki	32
7.4 Yhteenveto huostaan otetun nuoren tukemisesta	34
8 EETTISYYS	36
9 POHDINTA	36
TAULUKOT	39
KUVIOT	39
LÄHTEET	40

LIITTEET

Liite 1 Sisällönanalyysimalli

1 JOHDANTO

Lastensuojelu on merkittävässä asemassa nyky-yhteiskunnassamme. Perheiden ja lasten sekä nuorten pahoinvointi on lisääntynyt. Nuorten huostaanotot ovat tärkeä lastensuojelun osa-alue. Nykyinen lastensuojelulaki on tullut voimaan 1.1.2008. Lastensuojelulaissa pidetään lapsena alle 18-vuotiasta ja nuorena 18–20-vuotiasta.

Lasten ja nuorten huostaanotot ovat lisääntyneet vuosi vuodelta. Vuonna 2008 kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista yli 11 000 oli huostaan otettuina tai kiireellisesti sijoitettuina. Useimmiten huostaanotto on alkanut kiireellisenä sijoituksena. Niiden osuus uusista huostaanotoista oli kolme neljäsosaa. Tahdonvastaisesti huostaan otettuna huostassa olevista lapsista oli viidesosa. Muita ikäryhmiä huomattavasti enemmän on kasvanut 16 vuotta täyttäneiden lasten huostaanottojen osuus vastaavaan väestöön suhteutettuna (THL tilastot 2008.)

Opinnäytetyömme aiheena on selvittää nuoren huostaanottoon johtaneita syitä sekä nuoren kasvun ja kehityksen tukemista huostaanoton aikana kasvattajan näkökulmasta. Nuoruusikä voidaan määritellä eri tavoin. Tässä opinnäytetyössä nuorella tarkoitetaan 12 – 18-vuotiaita. Pyrimme kokoamaan aiheesta sellaista tietoa, jota lastensuojelutyötä tekevät voivat hyödyntää omassa työssään. Tarkoituksenamme on kuvata, millaista tukea nuori tarvitsee kasvuprosessissaan vastuulliseksi aikuiseksi ja yhteiskuntaan sijoittumisessa. Opinnäytetyö toteutetaan systemaattisena kirjallisuuskatsauksena, jossa selvitetään ja kootaan aiemmin tutkittua tietoa.

Lastensuojelutyön viimeisin keino on turvata nuoren kasvu ja kehitys huostaanotossa, johon turvaudutaan vain, jos oma käyttäytyminen tai kodin olosuhteet vaarantavat vakavasti nuoren kehitystä ja terveyttä. Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen ryhdytään vasta, kun avohuollon tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Sijaishuollon on oltava lapsen edun mukaista. (Lastensuojelun käsikirja a.)

Kiinnostuksemme aiheeseen tulee omista kokemuksistamme työelämässä. Sairaanhoidajan työssämme lasten ja nuorten parissa kohtaamme lastensuojelun asiakkaita ja heidän perheitään. Nuoren huostaanotto on aina merkittävä asia sekä nuorelle että perheelle. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön on havaittava ja tunnistettava mahdollisimman hyvin nuoren kasvun ja kehityksen erityistarpeet huostaanoton aikana, jotta nuoren tuen tarve voidaan huomioida yksilöllisesti. Tässä opinnäytetyössä nuorten parissa työskentelevistä sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisista käytämme nimitystä kasvat-taja, jolla tarkoitamme sairaanhoitajia, sosionomeja, lähihoitajia ja nuoriso-ohjaajia.

2 LASTENSUOJELU

Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia näiden kasvatustehtävässä tarjoamalla perheelle riittävän varhain sen tarvitsemaa apua sekä tarvittaessa ohjattava perhe lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 2.§; Lastensuojelun käsikirja b.)

Lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä näihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto ovat lapsi ja perhekohtaista perhesuojelua (Lastensuojelulaki 3.§). Lastensuojelun kolme perustehtävää ovat lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatuksessa ja varsinainen lastensuojelutehtävä (Lastensuojelun käsikirja b).

2.1 Lastensuojelutarpeen selvitys

Lapsen tilanne tulee selvittää huolellisesti lastensuojelun asiakkuuden alkaessa. Tällöin voidaan vastata paremmin ja oikeaan aikaan lapsen suojelun ja tuen tarpeisiin. Asiakkuuden alettua tehtävässä selvityksessä arvioidaan ja selvitetään lapsen tuen tarvetta suhteessa vanhempien mahdollisuuksiin vastata niihin. Selvityksestä vastaa sosiaalityöntekijä, ja se tehdään yhteistyössä lapsen, hänen vanhempiensa sekä muiden mahdollisten läheisten ihmisten kanssa. Selvitys tulee tehdä kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta. Selvityksen yhteenvedon perusteella lastensuojeluasiakkuus joko päättyy tai jatkuu. Lapsen tai vanhempien vastustuksesta huolimatta selvitys tulee tehdä, ja tällöin tarvittavaa tietoa tulee hakea lapsen tilanteen tuntevilta viranomaisilta ja läheisverkostolta. Jos lapsi tai vanhemmat eivät halua osallistua selvityksen tekoon, pidetään heihin yhteyttä ja ilmoitetaan työskentelyn etenemisestä ja lopputuloksesta.(Lastensuojelun käsikirja b.)

2.2 Avohuollon tukitoimet

Lastensuojelussa on ensisijaisesti käytettävä avohuollon tukitoimia lastensuojelun periaatteen mukaisesti, jollei lapsen etu muuta vaadi. Avohuollon tukitoimet voivat olla erilaisia sen mukaan, millaisiin lapsen tai perheen ongelmiin halutaan vaikuttaa. (Saastamoinen 2008, 55 – 56.) Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on viipymättä ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat tai ne eivät turvaa lapsen kehitystä tai terveyttä sekä jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa kehitystään tai terveyttään (Lastensuojelulaki 34.§).

Avohuollon tarkoituksena on erilaisin tukitoimien avulla edistää ja tukea lapsen kehitystä myönteisesti ja vahvistaa ja tukea vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskäytäntöä ja – mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimista päättää sosiaalityöntekijä, ja tukitoimia järjestetään asiakassuunnitelman perusteella.(Lastensuojelulaki 36.§.) Tukitoimet suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tavata lasta riittävän usein henkilökohtaisesti. Heillä on myös oikeus tavata lasta ilman huoltajan suostumusta. (Lastensuojelulaki 29.§;Taskinen 2007, 41.)

2.3 Lapsen kiireellinen sijoitus

Kiireellisellä sijoituspäätöksellä (aikaisemmin kiireellinen huostaanotto) lapsi voidaan sijoittaa sijaishuoltoon kodin ulkopuolelle. Kiireellisessä sijoituksessa on kyse akuutista tilanteesta, jolloin on välittömästi ryhdyttävä kiireelliseen lastensuojelun toimenpiteeseen. Jos lapsi on lastensuojelulain 40.§:ssä mainituista syistä välittömässä vaarassa tai kiireellisen sijoituksen tarpeessa muutoin, hänet voidaan kiireellisesti sijoittaa perhehoitoon, laitoshuoltoon, tai muutoin järjestää lapsen hoito esimerkiksi sijoittamalla hänet läheisen sukulaisen luokse, jos se on lapsen edun mukaista. Sijoitus voi tapahtua myös siten, että lapsi sijoite-

taan terveydenhuollon laitokseen tai muuhun toimintayksikköön. Tämän jälkeen selvitetään lapsen tilannetta rauhassa. Mikäli sijoitus voidaan järjestää avohuollon tukitoimena, edellytyksiä kiireelliselle huostaanotolle ei ole. (Saastamoinen 2008, 45 – 46.)

Perusteet kiireelliselle sijoitukselle voivat johtua joko nuoren kasvuoloissa olevista ongelmista, nuoren omasta käyttäytymisestä tai hoidosta vastaavien henkilöiden menettelyistä. Tarve kiireelliseen sijoitukseen voi esimerkiksi syntyä, jos nuoren huoltajat ovat kykenemättömiä väliaikaisesti pitämään huolta nuoresta esimerkiksi humalatilansa vuoksi, nuorta on pahoinpidelty, perheessä on akuutti väkivaltatilanne, nuori on syyllistynyt rikoksiin, käyttänyt päihteitä, käyttäytynyt itsetuhoisesti tai aggressiivisesti siten, että hän tarvitsee välittömästi kiireellistä hoitoa tai sijoitusta. Kiireelliseen sijoitukseen voi johtaa myös tilanteet, joissa vanhemmat ovat tilapäisesti estyneet huolehtimaan nuoresta. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi vanhemman äkillinen sairastuminen tai onnettomuus. (Taskinen 2007, 45.)

2.4 Huostaanotto

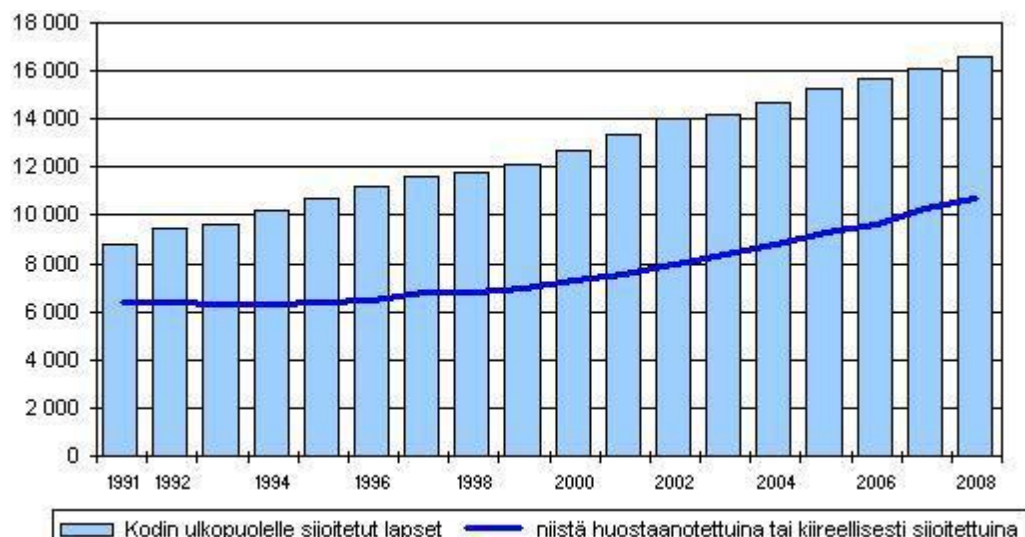
Huostaanotto on viimesijaisin keino lastensuojelutyössä turvata lapsen kasvu ja kehitys. Huostaanottoon ryhdytään vain, jos avohuollon tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Huostaanoton perusteet on jaettu kahteen ryhmään: johduko huostaanotto lapsen kasvuolojen puutteellisuudesta vai lapsen omasta käytöksestä. Edellä mainittujen lisäksi huostaanoton edellytyksenä on, että avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia tai mahdollisia tai ne ovat riittämättömiä ja että sijaishuollon on katsottu olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelun käsikirja a.)

Huostaanotto on voimassa aina toistaiseksi. Lapsen sijoituksen tarkoitus eli se, millaisiin lapsen tarpeisiin sijaishuollolla pyritään vastaamaan, määrittää sijoituksen kesto. Huostaanottoa ei ole mahdollista tehdä määräajaksi. Huostaanoton perusteita tulee tarkistaa säännöllisesti huostaanoton aikana. (Saastamoinen 2008, 42.)

Määriteltäessä lapsen etua on otettava huomioon lapsen ikä, kehitystaso ja perheen kokonaistilanne. On myös arvioitava, voidaanko sijaishuollossa turvata paremmin lapselle tasapainoinen kehitys, hyvinvointi sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet. Huostaanottopäätöksessä on myös tultava ilmi, kuinka sijaishuolto tarjoaa paremman vaihtoehdon lapsen hoidollisiin ja kasvatuksellisiin tarpeisiin kuin lapsen koti. (Lastensuojelun käsikirja a.)

2.5 Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun taikka kiireellisesti tai hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoitona taikka muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. Sijoittava kunta on vastuussa siitä, että sijaishuoltopaikka on lapsen tarpeiden ja etujen mukainen. (Saastamoinen 2008, 8, 25,27.) Kuviosta 1 voidaan havaita, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kasvanut vuosi vuodelta.



Kuvio 1 Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret vuosina 1991 - 2008 (Kuoppala & Säkkinen 2009, 1)

Lapsen sijaishuoltopaikassa saama kasvatus ja hoito pitävät sisällään arjesta huolehtimisen ja perushoidon. Lapsen hoidon ja kasvatuksen tulee toteutua lapsilähtöisesti yksilölliset tarpeet huomioiden. Lapselle tulee järjestää tasapainoinen ja turvallinen kasvuympäristö ja -olosuhteet sekä taata hänen psyykinen ja fyysinen turvallisuutensa. Hoito ja kasvatus on järjestettävä niin, että lapsen yksityisyyttä kunnioitetaan. Lasta tulee kohdella siten, että hän voi kokea itsensä hyväksytyksi, saada osakseen ymmärrystä, turvaa, hellyyttä ja huolenpitoa. Arjessa on tärkeää, että lapsi tulee kuulluksi. Sijaishuollossa on selvitettävä ja huomioitava lapsen erityistarpeet sekä tuettava lapsen normaalia kehitystä. (Saastamoinen 2008, 22 - 23.)

Aikuisen läsnäolo on lapselle tärkeää ja se, että häntä kannustetaan koulunkäynnissä, kuntoutumisessa, harrastuksissa ja muissa tulevaisuuden tärkeissä valinnoissa. Lapselle tulee luoda tilanteita, joissa hän voi saada kokemuksia onnistumisesta sekä rakentaa myönteistä kuvaa omasta itsestään ja omasta osaamisestaan. Sijaishuollossa lasta opetetaan luomaan myönteisiä ja läheisiä ihmissuhteita. Sijaishuollon tulee taata lapsen kokonaisvaltainen turvallisuus, asettaa rajoja ja valvoa lasta. Onnistuneen sijoituksen lähtökohtana ja edellytyksenä on hyvä yhteistyö lapsen ja perheen kanssa. (Saastamoinen 2008, 23.)

3 NUORUUSIÄN KEHITYSTEHTÄVÄT

Nuoruus voidaan jakaa useampaan vaiheeseen: varhaisnuoruuteen (11 - 14 vuotta), keskinuoruuteen (14 - 18 vuotta) ja myöhäisnuoruuteen (19 - 25 vuotta). Nuoruusikä on siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 166.) Itse hankittu autonomia on nuoruuden kehityksellinen päämäärä (Aalberg & Siimes 2007, 67). Nuoret irrottautuvat vanhemmistaan ja heidän arvoistaan. Alkukantaisissa kulttuureissa lapsi liittyy aikuisuuteen siirtymäriittien avulla, ja tällöin nuoruutta ikävaiheena ei ole. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009 72.) Lapsuuden kokemukset jäsentyvät uudelleen nuoruuden aikana. Nuoruus tuo myös haasteita, jotka on ratkaistava. (Aalberg 2006, 28.) Tässä

opinnäytetyössä nuoren kehitystä tarkastellaan varhaisuoruuden ja keskinuoruuden osalta.

3.1 Fyysinen ja seksuaalinen kehitys

Varhais- ja keskinuoruuteen kuuluvat nuoruusiän suurimmat fyysiset muutokset. Nuori kasvaa fyysisesti nopeasti ja kehittyy sukukypsäksi naiseksi tai mieheksi. Nuoruusiässä oma keho muuttuu fyysisesti ja seksuaalisesti. Nuoren suhde omaan kehoonsa on osa hänen minäkuvaansa ja itsekäsitystensä. Kokemus omasta ulkomuodosta vaikuttaa nuoren itsetuntoon joko myönteisesti tai kielteisesti. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 167 - 168.)

Tytöillä murrosikä alkaa aiemmin kuin pojilla. Yksilölliset vaihtelut murrosiän etenemisessä ovat tavallisia. (Aalberg & Siimes 2007, 15.) Fyysinen puoli kulkee henkisen puolen edellä seksuaalisessa kehityksessä. On tärkeää, että nuori oppii vanhempien tuen avulla arvostamamaan omaa kehoaan. Mieheksi ja naiseksi kasvamiseen kuuluu paljon arkuutta ja epävarmuutta. Nuoren on tärkeää ymmärtää, että kukin ihminen on yksilö. Neutraali ja sopivalla tavalla annettu tieto seksuaalisesta kehityksestä on nuorelle tärkeää. Nuori saakin koulusta asiallista tietoa fyysisestä ja seksuaalisesta kehityksestä. (Lehtinen & Lehtinen 2007,27.)

3.2 Psyykkinen kehitys

Psyykkinen kehitys nuoruusiässä perustuu melko pitkälle aivojen kokonaiskehitykseen. Nuoruusiässä konkreettisen ajattelun tasolta edetään kehityksen myötä abstraktin ajattelun tasolle. (Lehtinen & Lehtinen 2007, 22.) Nuoren psyykkisen kasvun keskeinen ympäristö on perhe. Ihmisen kyky itsensä toteuttamiseen ja merkittävien ihmissuhteiden muodostamiseen ovat yhteydessä perheen ihmissuhteisiin ja sisäisen vuorovaikutuksen laatuun ja muotoihin. Toimivassa perheessä on sääntöjä ja sopimuksia, jotka muuttuvat lasten kasvaessa. Vapauden ja vastuun kantamista nuori opettelee vanhempien sallimissa rajoissa. Hakiessaan omaa suhdettaan asioihin nuori kyseenalaistaa ja arvostelee vanhempien arvoja ja elämäntapaa. (Poutiainen 2006, 51,55,58.)

Keskinuoruudessa minuutta ja itseään etsitään erilaisten harrastusten ja roolikokeilujen avulla. Nuoren tunnesuhde vanhempiin muuttuu, vaikkakin vanhemmat ovat yhä edelleen nuoren elämän tärkeimpiä aikuisia. (Rantanen 2004, 47.)

3.2.1 Kognitiivinen kehitys

Havainnoitseminen, ajattelu, kieli, oppiminen, älykyys ja lahjakkuus ovat kognitiiviseen kehitykseen sisältyviä osa-alueita. Aluksi pieni lapsi hahmottaa maailmaa omien havaintojensa kautta. Lapsen kognitiiviset taidot kehittyvät huomattavasti, kun hän omaksuu kielen. Vuorovaikutustaidot parantuvat ja tunnetiloja on helpompi ilmaista. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 59 - 60.)

Nuoruusikään liittyvät neurologiset ja fyysiset muutokset aiheuttavat sen, että nuori hahmottaa maailmaa kokonaisvaltaisemmin kuin pieni lapsi. Nuoren motivoituneisuus ja kiinnostuksen kohteet ovat yhteydessä hänen tunteisiinsa ja tuntemuksiinsa. Nuoren itseilmaisu voi olla rajua ja ristiriitaista. Epävarmuus ja pelko sekä haaveet ja toiveet ovat usein ristiriitojen taustalla. Kriittinen tarkastelu ja aiemmin opittujen asioiden kyseenalaistaminen kuuluvat nuoruuteen. Nuori rakentaa omaa ajattelumaailmaansa ja kehittää ongelmanratkaisukykyä. Piaget'n ajattelun kehitysteorian muodollisten operaatioiden vaihe sijoittuu nuoruusikään. Nuori kykenee abstraktiin ajatteluun, päätelmien tekoon ja teorioiden rakentamiseen niiden pohjalta. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 168 - 170.)

3.2.2 Persoonallisuuden kehitys

Lapsuuden aikana kehittyneet käsitykset itsestä muokkautuvat ja rakentuvat nuoruusiässä uusien voimavarojen sekä uusien haasteiden avulla. Nuoruuden kehityshaasteena pidetään yksilöllisyyden ja erillisyyden löytämistä. Nuori erillistyy vanhemmistaan ja opettelee itsenäistä selviytymistä uusissa tilanteissa. Nuoruusiässä etsitään omaa identiteettiä. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 172.)

Lapsuuden aikana saavutettu minä joutuu nuoruudessa koetukselle. Nuoruusiässä etsitään omaa paikkaa ja tarkoitusta maailmassa. Identiteettiin, joka on oman yksilöllisyyden kokemuksen löytämistä, liitetään usein erilaisia nuoren harjoitteleimia ja omaksumia rooleja. Tavoitteita, joita nuori on elämälleen ja toiminnalleen asettanut, muokkaavat myös kulttuuri ja ympäristö. Onkin tärkeää,

että nuori saa tukea ympäristöltään oman persoonallisuutensa muokkaamisessa. Ympäristöltä saatu positiivinen palaute vahvistaa nuoren minäkuvaa. Nuori saa onnistumisen kokemuksistaan itseluottamusta, jos hän on huomionnut omat voimavaransa ja tarpeensa kehityshaasteita muodostaessaan. Liian vaativat kehityshaasteet ja negatiivinen palaute aiheuttavat nuorelle riittämättömyyden tunteita. Nuoren kehitykselliset haasteet ja tavoitteet voivat olla liian vaatimattomia. Siitä seuraa turhautuneisuutta ja merkityksettömyyttä. Tällöin kasvattajan tehtävä on kannustaa nuorta ja tarjota hänelle uusia haasteita. (Aaltonen ym. 2003, 74, 78, 82 - 84.)

Nuoruutta on usein kutsuttu persoonallisuuden rakentumisen toiseksi mahdollisuudeksi tai yksilöitymisen toiseksi vaiheeksi. Nuoruus on mahdollisuuksien aikaa, ja nuoruusiän tapahtumat muuttavat persoonallisuutta ratkaisevalla tavalla. Nuoruusiässä lapsuudenajan häiriöt voidaan ratkaista ja korjata, kun nuori pystyy kohtaamaan ne kehittyneemmällä tavalla. Itse hankittu autonomia on nuoruuden kehityksellinen päämäärä. (Aalberg & Siimes 2007, 67.)

3.3 Sosiaalinen kehitys

Nuorten ihmissuhteissa näkyvät nuoruuden aikana tapahtuvat fyysiset ja psyykkiset muutokset. Ystävyysuhteet tulevat yhä tärkeämmiksi, ja nuorten suhteet vanhempiin etäännyvät. Nuoruusiässä korostuu tarve yksityisyyteen ja itsenäisyyteen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 181.) Lapsuuden kasvu ympäristöstä nuori saa eväät sosiaaliseen maailmaan. Tapaan, jolla nuori kohtaa muita ihmisiä, vaikuttavat hänen varhaiset ihmissuhteensa. Yhteiskunnallisesti vastuuta ottava käyttäytyminen, valmistautuminen työelämään ja parisuhdetaitojen opettelu ovat nuoruuden kehityshaasteita. Yksilön tunnepitoisilla havainnoilla, muihin ihmisiin suhtautumisella ja minäkäsityksellä on erittäin suuri merkitys sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Nuori, jolla on heikko itsetunto, suhtautuu ristiriitaisesti itseensä ja muihin. Myönteinen minäkäsitys ja positiivinen asenne muita kohtaan antavat nuorelle valmiuksia rakentaviin ihmissuhteisiin. (Aaltonen ym. 2003, 85, 88.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kuvata 12 - 18-vuotiaan nuoren huostaanottoon johtaneita syitä sekä nuoren kasvun ja kehityksen tukemisen tarvetta huostaanoton aikana. Tavoitteenamme oli, että opinnäytetyötämme voidaan hyödyntää työväliseinä ja perehdytyksen apuväliseinä lastensuojelutyötä tekevissä yksiköissä.

Tutkimustehtävät olivat seuraavat:

1. Mitkä syyt johtavat nuoren huostaanottoon?
2. Miten kasvattaja tukee huostaan otetun nuoren kasvua ja kehitystä sijaishuollossa?

5 TOTEUTUS

Opinnäytetyö toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Se on tutkimusmenetelmä, jonka avulla aiempi tutkimustieto kerätään valituin kriteerein, analysoidaan ja raportoidaan tutkimuskysymysten pohjalta (Paavilainen & Flinck 2007, 5). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on itsenäinen tutkimus, jonka päämäärä on tutkimuksen toistettavuus ja virheettömyys (Axelin & Pudas – Tähtä 2007, 46). Systemaattinen tiedonhaku on tarkasti määritelty, rajattu sekä järjestelmällinen tiedonhakuprosessi, joka on toistettavissa. Tiedonhaussa on hyvä keskittyä etsimään omaan aiheeseen liittyvää olennaista ja luotettavaa tietoa. (Tähtinen 2007,10.)

5.1 Tutkimusmenetelmä

Greener & Grimshaw 1996, Meade & Richardson 1997, NHS Centre for reviews and dissemination 2001, Petticrew 2001, Khan ym. ovat todenneet, että systemaattisen kirjallisuuskatsauksen vaiheet voidaan jaotella kolmeen osaan: katsauksen suunnittelu, katsauksen teko hakuineen, analysointineen ja synteeseineen sekä katsauksen raportointi (Johansson 2007, 5). Systemaattisen

kirjallisuuskatsauksen ensimmäinen vaihe on aineiston rajaus. Suunnitteluvaiheessa on päätettävä hyväksymis- ja poissulkukriteerit niille alkuperäistutkimuksille, joita kirjallisuuskatsauksessa käytetään. Tavoitteena on valita mahdollisimman kattava joukko luotettavia tutkimuksia. Käytettävien resurssien mukaisesti on järkevää määrittää haun rajat: mistä, miten ja kuinka pitkälti historiasta tietoa haetaan. (Metsämuuronen 2003, 17.)

Suunnitteluvaiheessa perehdyimme opinnäytetyömme aihepiiriin liittyvään kirjallisuuteen laaja-alaisesti. Etsimme tietoa nuoren kehityksestä ja sen tukemisesta sekä huostaanottoon johtavista syistä. Teoriatiedon pohjalta laadimme tutkimuskysymykset, joita tarkensimme opinnäytetyöprosessin edetessä. Käyttämämme hakusanat ja tietokannat määrittelimme opinnäytetyömme aihepiiriin perusteella.

Opinnäytetyössämme käytettävän aineiston hyväksymiskriteerejä olivat aineiston liittyvyys tutkimustehtäviin sekä aineiston tuoreus ja luotettavuus. Tutkimusaineistoksi valittiin tutkimuksia ja kirjallisuutta, jotka oli julkaistu vuoden 2000 jälkeen. Poissulkukriteereitämme olivat tutkimusaineiston vaikea saatavuus ja sopimattomuus opinnäytetyömme aihepiiriin.

5.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyössä tarkastellaan 12 - 18-vuotiaiden suomalaisnuorten huostaanoton syitä sekä heidän tarvitsemaansa tukea suomenkielisten tutkimusten ja kirjallisuuden pohjalta, koska lastensuojelutyö on hyvin erilaista eri kulttuureissa. Lastensuojelulaki, joka huostaanottoja säätelee, on erilainen eri maissa.

Haimme lähteitä ja viitteitä suomenkielisistä tietokannoista. Tietoa haimme Saimaan ammattikorkeakoulun Saima-tietokannasta, Nelli- tiedonhakuportaalista, Sosiaali –ja Terveysportista. Hakusanat, joita käytimme olivat: nuori, nuoret, huostaanotto, lastensuojelu, huostaanoton syyt, nuoren kasvu ja nuoren kehitys ja nuoren tukeminen. Hakutulokset Saimaan ammattikorkeakoulun Saima-tietokannasta olivat seuraavat: nuori 133, nuoret 337, huostaanotto 13, lastensuojelu 96, huostaanoton syyt 0, nuoren kasvu 4, nuoren kehitys 9, nuoren tukeminen 4. Hakutulokset Sosiaaliportin tietokannasta olivat nuori 37, nuoret

160, huostaanotto 47, lastensuojelu 168, huostaanoton syyt 8, nuoren kasvu 1, nuoren kehitys 6, nuoren tukeminen 16. Hakutulokset Nelli- tiedonhakuportaali / Theseus - tietokannasta olivat seuraavat: nuori 1273, nuoret 1467, huostaanotto 72, lastensuojelu 204, huostaanoton syyt 19, nuoren kasvu 427, nuoren kehitys 599, nuoren tukeminen 451. Hakutulokset Nelli - tiedonhakuportaali / Linda-tietokannasta olivat seuraavat: nuori 345, nuoret 3510, huostaanotto 115, lastensuojelu 725, huostaanoton syyt 0, nuoren kasvu 3, nuoren kehitys 25, nuoren tukeminen 14.

Perehdyttyämme tutkimusmateriaaliin huomasimme, että lastensuojelu ja huostaanotto olivat hakusanoja, joilla löytyi parhaiten opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin liittyvää materiaalia. Osan tutkimusmateriaalista hylkäsimme jo suoraan otsikon tai tiivistelmän perusteella. Valintaprosessin aikana osa materiaalista hylättiin vaikean saatavuuden perusteella.

Tutkimusmateriaaliksemme valikoitui kahdeksan opinnäytetyötä Theseus-tietokannasta, kaksi väitöskirjaa Nelli-tietokannasta, kaksi lisensiaattitutkimusta ja kolme pro gradu-tutkielmaa sekä kaksi Stakesin työpapereita/tilastoja Sosiaaliportti- tietokannasta.

5.3 Aineiston analyysi

Latvalan ja Vanhanen-Nuutisen (2001,21) mukaan laadullisen tutkimuksen erilaisille lähestymistavoille on yhteistä se, että niiden tavoitteena on löytää tutkimusaineistosta toimintatapoja, eroja tai samanlaisuuksia. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voi pitää yksittäisenä metodina tai väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin (Tuomi & Sarajarvi 2002, 93). Burns ja Groven (2001) mukaan sisällönanalyysi on menetelmä, jossa aineisto tiivistetään, jolloin tutkittavia ilmiöitä kuvataan yleistävästi. Sisällönanalyysin toinen funktio on, että sillä voidaan esittää tutkittavien ilmiöiden väliset suhteet. (Kankkunen, Vehviläinen–Julkunen 2009, 134.)

Aineisto, joka saatiin tietokantahakujen avulla, analysoitiin laadullisin menetelmin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Teoriaohjaavassa analyysissä teoreetti-

set kytkennät eivät pohjaudu suoraan teoriaan. Teoria voi kuitenkin toimia apuna analyysin etenemisessä. Aikaisempi tieto auttaa tai ohjaa analyysiä, ja analyysiyksiköt valitaan aineistosta. Teoriaohjaavassa analyysissä aikaisemman tiedon vaikutus on tunnistettavissa. Tiedon merkitys ei kuitenkaan ole teoriaa testaava vaan ennemminkin uusia näkökulmia aukaiseva. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96 - 97.)

Catanzarro (1988) erottaa sisällön analyysiprosessista seuraavat vaiheet: analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston luokittelu ja tulkinta sekä luotettavuuden arviointi. Joustavuus ja säännöttömyys ovat sisällönanalyysin käytön haasteita. (Kankkunen, Vehviläinen–Julkunen 2009, 134 - 135.)

Sisällönanalyysin tekemisen aloitimme aineistoon tutustumisella. Huolellisen tutustumisen jälkeen keräsimme aineistosta tietoa, joka vastasi tutkimuskysymyksiimme. Tutkimusaineistoon perehtyessämme totesimme, että syyt nuoren huostaanottoon johtuvat joko nuoren kasvuoloissa olevista puutteista tai nuoren omasta käyttäytymisestä. Tämän perusteella jaoin huostaanoton syyt kahteen luokkaan: nuoren käyttäytymisestä ja nuoren kasvuoloista johtuvat syyt. Aineistosta havaitsimme myös, että erilaisista syistä huostaan otetut nuoret tarvitsevat ikätasonsa mukaista ja yksilöllistä tukea. Huostaan otetun nuoren tarvitseman tuen jaoin kolmeen luokkaan: fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen tuki. Näiden luokkien alle keräsimme aineistosta analysoimaamme tietoa. Esimerkki sisällönanalyysistä, on liitteessä 1.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen eri vaiheita tulee arvioida kriittisesti, jotta voidaan arvioida, kuinka luotettavaa katsauksella saatu tieto on. Tiedonhaun onnistumisen arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota siihen, että kuinka hyvin aihetta koskeva tieto on pystytty selvittämään. (Johansson 2000, 53.)

Tutkija joutuu kvalitatiivisessa tutkimuksessa jatkuvasti pohtimaan tekemiään ratkaisuja ja ottamaan kantaa sekä tekemänsä työn luotettavuuteen että ana-

lyysin kattavuuteen (Eskola & Suoranta 2008, 208). Tutkijan täytyy laadullisessa tutkimuksessa kuvata tutkimuksensa analyysi mahdollisimman tarkasti. Aineiston ja tulosten suhteen kuvaus on tutkimuksen luotettavuuteen merkittävästi vaikuttava tekijä. Tutkimuksen uskottavuuden kannalta on tärkeää, että tutkimustulokset kuvataan niin selkeästi, jotta lukija ymmärtää, mitkä ovat tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset sekä analyysin eri vaiheet. (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2009, 160.)

Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tutkimuksessa on otettava huomioon, että todellisuutta ei voi pirstoa osiin mielivaltaisesti. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti laadullisessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 152.)

Lähteiden valinnassa kiinnitimme huomiota tutkimusten ajankohtaisuuteen, tieteellisyyteen ja puolueettomuuteen. Tutkimusten tekijöiden tunnettavuus ja tausta olivat tekijöitä, jotka lisäsivät tutkimuksemme luotettavuutta. Tavoitteenamme oli, että kirjallisuuskatsauksena toteutettava opinnäytetyömme on lähdemateriaaliltaan tuore, laadukas ja kattava. Pyrimme myös siihen, että työssämme tuodaan esille olennaiset ja luotettavat tiedot nuoren huostaanoton syistä ja kuvataan kasvattajan roolia nuoren kasvun ja kehityksen tukijana.

6 NUOREN HUOSTAANOTON SYYT

Huostaanotto on yksi lastensuojelun toimenpiteistä. Se herättää vahvoja tunteita, koska kysymys on eri osapuolten etujen ja näkökulmien jännitteistä. Huostaanotto on voimakasta puuttumista lapsen ja perheen itsemääräämisoikeuteen viranomaistaholta. Huostaanotto on nuorelle, hänen vanhemmilleen ja muille läheisille usein kriisi, johon liittyy väistämättä voimakkaita tunteita. (Taskinen 2007,49,57.)

Suomalainen yhteiskunta ja perhe-elämä ovat muuttuneet rajusti viime vuosikymmeninä. Yhteiskunnan muutosten myötä vallitsevaksi perhetyypiksi on muo-

toutunut pienperhe, johon kuuluvat vanhemmat ja heidän lapsensa. Useimmissa perheissä vanhemmat käyvät kodin ulkopuolella palkkatyössä. Kouluikäiset lapset ovat koulussa ja pienemmät päivähoitossa. Perheen jäsenillä on myös omia kodin ulkopuolisia harrastuksia. Kärjistetyimmillään koti voi olla paikka, jossa perheenjäsenet käyvät vaihtamassa vaatteensa ja tankkaamassa itsensä, rientäen taas omiin menoihinsa. (Lämsä 2009, 21- 22.)

Yhteiskunta muuttuu nopeasti ja epävarmuus sekä epävakaus lisääntyvät ihmisten elämässä. Epävakaus tuo nuorten elämään näköalattomuutta ja omien asioiden hallitsemattomuutta, joka aiheuttaa helposti turhautumista, avuttomuuden tunnetta ja ahdistusta. Nuorten valmistaminen sietämään epävakautta ja elämään riskejä sisältävässä yhteiskunnassa onkin suuri haaste kasvatukselle. Yhteiskunnassa toimii moniammatillinen verkosto, joka auttaa nuorta erilaisissa elämänvaikeuksissa. (Hämäläinen 2006, 44, 48.) Taulukossa 1 on tiivistetty huostaanoton syyt, jotka ilmenivät opinnäytetyön aineistona käytetyissä tutkimuksissa.

Taulukko 1 Huostaanoton syyt

Tekijä ja vuosi	Tutkimuksen nimi	Huostaanoton syyt
Hautakan- gas ja Lepistö 2009	Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen sekä nuorten tarvitsema tuki huostaanoton eri vaiheissa	Nuoren koulunkäyntiongelmät, lintsaus, päihteiden käyttö, kotoa karkailu. Vanhempien alkoholinkäyttö, kuolema, perheväkivalta, alkoholismi, työnarkomania ja ero. Perheenjäsenten huonot välit ja ydinperheessä esille tullut inesti.

Myllärniemi 2005	Pääkaupunkiseudun huostaanottojen kriteerit Tiivistelmä tuloksista	Nuoren kouluvaikeudet, rajaton käytös, ristiriidat kotona, psyykinen oireilu, päihteiden käyttö, muu asosiaalinen oireilu/ syrjäytymisris- ki, muu epänormatiivinen käytös, sosiaalinen tai psykosomaattinen oireilu, diagnoosit, puutteet pe- rushoidossa ja kaltoinkohtelu. Vanhempien päihdeongelmat, uupumus, mielenterveysongelmat ja sairaus. Vaikeudet perheen vuorovaikutuk- sessa/ kaoottinen perhe-elämä, kulttuurieroista johtuvat vaikeudet, kyvyttömyys vanhemmuudessa, vanhempien epänormatiivinen elä- mäntapa ja isästä johtuvat tekijät.
Hiitola 2008	Selvitys vuonna 2006 huostaan otetuista ja si- jaishuoltoon sijoitetuista lapsista	Nuoren alkoholinkäyttö/sekakäyttö, lääkkeiden ja huumeiden käyttö, itsetuhoinen käyttäytyminen, kou- lunkäyntivaikeudet, mielenterveys- ongelmat, sosiaalinen sopeutumatt- omuus, seksuaalisen hyväksikäyt- ön epäily ja fyysinen pahoinpitely. Nuoren hoidon laiminlyönti, perhe- ristiriidat, perheväkivalta, riittämätön vanhemmuus, vanhempien alkoholi- käyttö, sekakäyttö, lääkkeiden ja huumeiden käyttö, vanhempien kuolema, vanhempien mielenterve- ysongelmat ja muut nuorista ja vanhemmista johtuvat syyt.
Kivistö 2006	”Missä mä olisin muuten”. Nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista	Nuoren ongelmat koulussa, lintsaus, päihteiden käyttö ja rikokset. Riidat kotona, vanhempien väkival- taisuus, erilaiset ongelmat ja ristiriidat vanhempien kanssa sekä asunnon menetys.
Korhonen 2008	Huolta ja huolestumista? Tutkimus lastensuojeluil- moitusten sisällöstä	Nuoren koulu poissaolot, koulun- käyntivaikeudet, päihteidenkäyttö, häiriökäyttäytyminen, väkivallante- ot, näpistykset, rikkeet, häiriönteot koulussa.

Päkkilä 2005	Lapsen näkökulma ja kokemukset lastensuojelun sosiaalityön sijoitusprosessissa: lapset ja sosiaalityöntekijät kertojina	Nuoren koulu- ja käyttäytymisvaikeudet sekä päihdeongelmat. Vanhempien päihdeongelma.
Turkia 2008	Minne vie huostaan otetun lapsen polku?	Nuoren alkoholinkäyttö, karkailu, koulunkäynnin laiminlyöminen, huumausainekokeilut, näpistely, väkivalta, ristiriidat. Toimeentulotuen asiakkaana koko perhe, vanhempien alkoholismi ja väkivaltaisuus, äiti vankilassa ja äidin kehitysvammaisuus.
Reinikainen 2009	Nuorisokodista maailmalle- Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä	Nuoreen kohdistunut ruumiillinen, henkinen, sosiaalinen ja seksuaalinen väkivalta. Kärjistynyt kotitilanne, nuoren päihteidenkäyttö, pikkurikollisuus, koulunkäyntivaikeudet.
Voutilainen 2009	Kokemuksia omahoitajamenetelmästä Sippolan koulukodissa	Nuoren rajojen hämärtyminen kotona, koulussa sekä vapaa- aikana. Koulunkäynnin vaarantuminen, päi värytmin ja muun terveen elämän vaarantuminen.
Maaskola- Kinnunen, Savolainen 2009	Omaohjaajamenetelmä Ryhmäkoti Aarrearkussa	Nuoren koulunkäyntivaikeudet, käytöshäiriöt, kontaktivaikeudet ja sosiaalinen sopeutumattomuus. Hankala perhetilanne.
Huumonen 2009	Sirpaleinen lapsi	Nuoren päihteidenkäyttö, koulunkäyntiongelmat, mielenterveysongelmat, väkivaltainen käytös, menetyksen ja hylkäämisen kokemuksia. Vanhempien päihdeongelma, nuoren hoidon laiminlyönti.

Tutkimusaineistosta ilmeni, että nuoren huostaanoton syyt olivat moninaisia. Ne johtuivat joko nuoren käyttäytymisestä tai nuoren kasvuoloista.

6.1 Nuoren käyttäytymisestä johtuvat syyt

Kouluun liittyvät ongelmat olivat nuorilla yleisiä. Nuorilla esiintyi poissaoloja koulusta, sopeutumaton käytöstä, ristiriitoja kotona sekä päivärytmin ja muun terveen elämän vaarantumista. Perheen edellytykset hoitaa sille kuuluvia lastenkasvatus- ja sosialisatiotehtäviä voivat joutua koetukselle, varsinkin tilanteissa, jossa perheellä ei ole sukulaisten ja ystävien muodostamaa sosiaalista verkostoa. Työn, perhe-elämän ja mahdollisten muiden menojen yhteensovittaminen ei ole aina helppoa. Haasteellista on myös se, että nykyiset vanhemmat ovat ensimmäinen sukupolvi, joka ei voi kasvattaa lapsiaan täysin samoin, kuin heidät itsensä on kasvatettu. Heidän omana kasvuaikana omaksutut toimintamallit eivät toimi, ja mahdollisuudet uusien mallien luomiseen ovat rajallisia. Vanhemmuudesta on tullut aiempaa monimutkaisempaa lasten ja nuorten elämään liittyvien uusien uhkatekijöiden myötä. Esimerkkinä voidaan mainita erilaiset nettiyhteisöt, jotka ovat lapsille ja nuorille tutumpia kuin heidän vanhemmilleen. Vanhempien on vaikea tietää, mitä lapsi tai nuori tekee ja keiden kanssa hän on tekemisissä netissä. (Lämsä 2009,23.)

Tutkimusaineiston mukaan huostaan otetuilla nuorilla oli myös alkoholinkäyttöä, huumausainekokeiluja, näpistelyä ja väkivaltaista käyttäytymistä. Eräs huostaan otettu nuori kertoo huostaanottoon johtaneista syistä (Hautakangas & Lepistö 2009):

No.. miten sen nyt sanois... koulunkäynti ei oikein napannu ja sit oli vähän vääränlaista kaveriporukkaa ja näin pois päin. Tuli vaan ryypättyä ja lintsattua koko ajan.

Murrosikäinen nuori saattaa ilmaista itseään erilaisella riskikäyttäytymisellä, joka näkyy normien, järjestyksen ja yhteiskunnan vastustamisena. Nuori kokeilee mahdollisuuksiaan sekä haluaa voimakkaita kokemuksia ja elämyksiä. Sosiaalisuus liittyy riskikäyttäytymiseen, ja se näkyy esimerkiksi tupakointina ja alkoholi-

linkäyttönä. Nuori saavuttaa itsearvostusta riskikäyttäytymisellä sekä pyrkii sen avulla sisäiseen tasapainoon. (Aaltonen ym. 2003, 284.)

Nuoren varhainen alkoholinkäyttö vaarantaa normaalin kehittymisen aikuiseksi. Varhaiseen alkoholinkäyttöön liittyy usein myös muita käyttäytymisen tai mielen häiriöitä. Alkoholien runsas käyttö lisää riskiä harkitsemattomaan seksuaaliseen käyttäytymiseen, päihtyneenä ajamiseen ja väkivaltilanteisiin. Kouluvaikeudet ja kaveripiirin myönteinen suhtautuminen alkoholiin altistavat nuorta helpommin alkoholien käyttöön. Vanhempien alkoholismi, mielenterveyshäiriöt ja puutteellinen vanhemmuus lisäävät myös riskiä. (Lääkärilehti 2006, 2448.)

Hiitolan (2008) mukaan kolmella neljästä nuoresta oli psyykkisiä ongelmia sekä ristiriitoja vanhempien kanssa. Kasvattajat kohtaavat mielenterveysongelmiaisia nuoria jatkuvasti. Nuoret eivät välttämättä tunnista ongelmiaan tai heidän on vaikea puhua niistä vaikka haluaisivatkin. Nuoren tuntemaan oppinut kasvattaja tunnistaa nuoren pahanolon tai yksin olemisen tarpeen. Kasvattaja seuraa nuoren mielialoja, joiden kautta voidaan havaita nuoren tarvitsemää erityisavun tarve. (Järvenpää 2009.) Tärkeää onkin, että lastensuojelulaitoksissa työskentelee psykiatrisia sairaanhoitajia, joilla on koulutusta tunnistaa nuoren oireilu ja ohjata nuori tarvitsemansa hoidon piiriin.

Rajaton käytös ja rajojen hämärtyminen kotona, koulussa ja vapaa-aikana sekä karkailu kotoa olivat tutkimusaineiston mukaan nuoren käyttäytymisestä johtuvia huostaanoton syitä. Vanhemmat menettävät otteensa nuoren kasvatuksesta. Iän mukaiset rajat lapsen toiminnalle voivat tuottaa vaikeuksia, oli sitten kyse kotiintuloajoista, päihteiden käytöstä tai seksuaalisesta käyttäytymisestä. Lasten ollessa pieniä vanhemmilla ei ole välttämättä kovin suurta tarvetta asettaa rajoja heidän toiminnalleen. Lasten kasvaessa heidän toimintoihinsa liittyvät ongelmat suurenevat, ja tällöin vanhemmat saattavat tuntea itsensä hyvin voimattomiksi. Nuoren kanssa puhuminen ja rajojen asettaminen on vaikeaa, jos vanhemmilla ei ole ollut aikaa vuosiin kuunnella lasta. Nuoren ja vanhemman suhteen muistuttaessa kahden aikuisen välistä kaverisuhdetta on vanhempien mahdotonta toimia kasvattajina. Nuoret tarvitsevat vanhemmiltaan rajojen asettamista ja

aitoa välittämistä heistä ja heidän tulevaisuudestaan. Vanhemmat, jotka ovat lapsuudessaan jääneet vaille aikuisen riittävää huolenpitoa, eivät välttämättä pysty tarjoamaan sitä omalle nuorelleen. (Lämsä 2009, 30 - 31.)

Tutkimusaineiston mukaan huostaanoton syitä olivat myös nuoren epänormatiivinen käytös, sosiaalinen ja psykosomaattinen oireilu sekä kontaktivaikkeudet. Monet vanhemmat tuntevat itsensä epävarmoiksi ja ovat valmiit luovuttamaan ainakin osittain vastuun lastenkasvatuksesta alan ammattilaisille. Tämä ei ole ongelma, niin kauan kuin kaikki menee, kuten pitääkin. Tilanne muotoutuu ongelmalliseksi silloin, kun kasvu ei etene ongelmitta, eikä kukaan ota kokonaisvastuuta lapsen kasvun tukemisesta ainakaan ennen, kuin on pakko. (Lämsä 2009, 23.)

6.2 Nuoren kasvuoloista johtuvat syyt

Perhe on keskeinen tuen ja turvan lähde lapsille ja aikuisille. Se on myös aiempaa riippuvaisempi perheen ulkopuolisista tekijöistä, kuten työmarkkinatilanteesta. Liian työn tai työttömyyden stressaamalla vanhemmilla ei ole välttämättä aikaa ja energiaa lasten ja nuorten tarpeille ja olla heille läsnä olevia ja välittäviä aikuisia. Olisikin olennaista löytää tukea antavia aikuisia perheen ulkopuolelta, etteivät lapset joudu itsenäistymään ja tekemään kauaskantoisia valintoja liian varhain. (Lämsä 2009, 23 - 24.)

Vanhempien päihdeongelmat, perheväkivalta, nuoren hoidon laiminlyönti ja riittämätön vanhemmuus nousivat tutkimusaineistosta keskeisiksi huostaanoton syiksi. Eräät nuoret kertovat huostaanottoon johtaneista syistä (Hautakangas & Lepistö 2009) seuraavasti:

Oma näkemys on se, että kummatkin vanhemmat on täyspäiväisiä alkoholisteja. Ei ne niiku pystyny huolehtimaan meistä mitenkään.

Iskä aina pikkupäissään, niin hakkas mutsii sen takia, että äiti oli niin tyhmä, että se koko ajan aukko sille päätään, niin kauan kun se suuttu.

Ja sitten tota, siis aina sitä juomista. Mä muistan, et me oltiin aina baareissa isän ja äitin mukana---sit meidän piti aina käyä hakemassa isä baarista keskellä Helsinkiä---hirveesti väkivaltaa ja viinaa.

Huoltajan mielenterveysongelmat, muu sairaus tai kuolema olivat myös nuoren huostaanoton syitä. Huostaan otettujen nuorten perheissä oli vaikeuksia perheen vuorovaikutussuhteissa, kaoottista perhe-elämää, vanhempien ero sekä työnarkomaniaa. Lämsän (2009, 28) mukaan riskitekijöitä nuoren terveen ja tasapainoisen kehityksen kannalta ovat muun muassa vanhempien mielenterveysongelmat ja päihteiden käyttö. Avioerojen yleistymistä voidaan myös toisaalta pitää kehityksellisenä riskinä. Yksinhuoltajaperheiden nuoret voivat tarvita erityistä tukea, koska yksinhuoltajan voimavarat eivät aina välttämättä riitä nuoren tukemiseen taloudellisten huolien ja käytännön asioiden hoitamisen lisäksi.

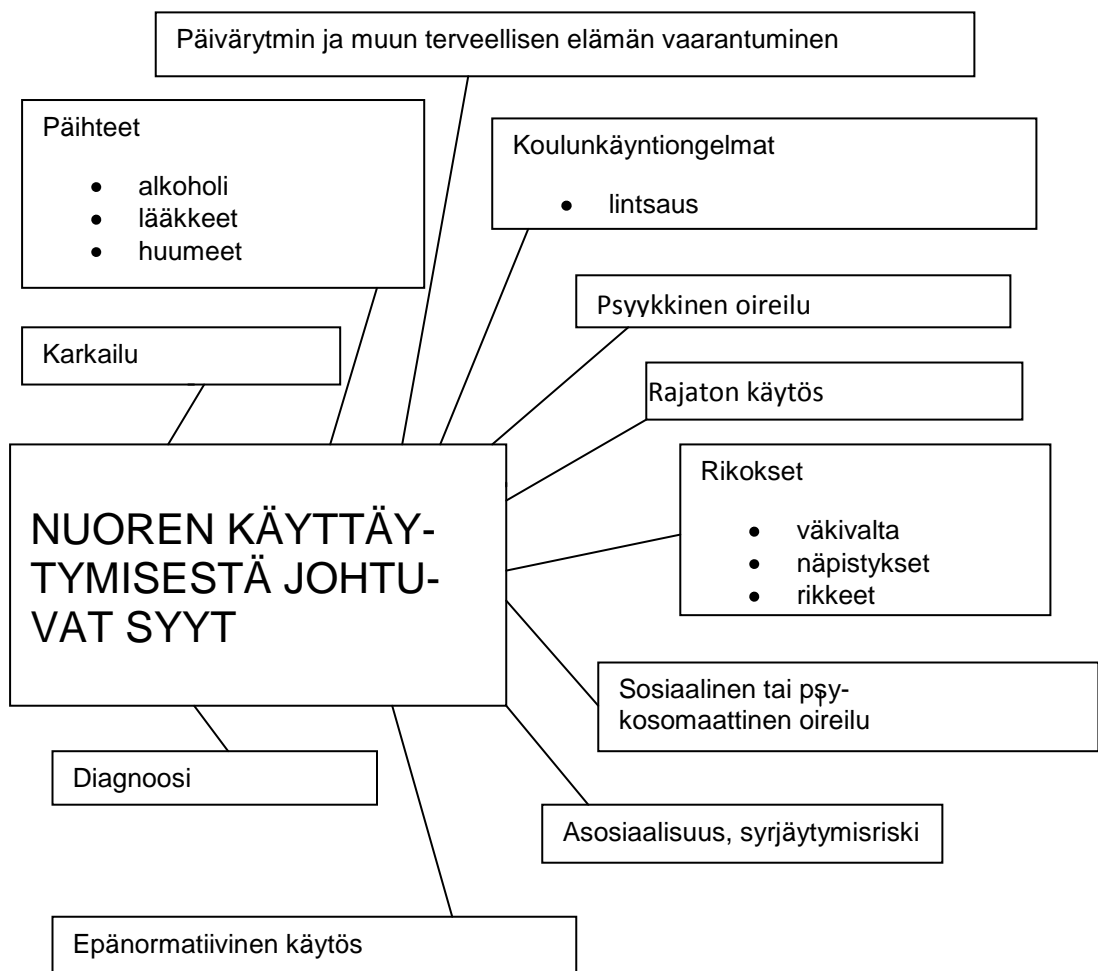
Nuoreen kohdistunut ruumiillinen, henkinen, sosiaalinen ja seksuaalinen väkivalta olivat myös syitä, jotka vaikuttivat nuoren huostaanottoon. Vilmi (2000) toteaa Vantaan Lauri-lehdessä vuonna 2000, että nuoren kannalta perheväkivaltatilanne on aina vakava, koska nuoren omat toimintamahdollisuudet ovat rajalliset. Nuoren kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin vaikuttaa monella tavalla, jos hän on joutunut itse kokemaan väkivaltaa tai seuraamaan väkivaltaa sivusta. Taakkaa lisää vielä se, että hän itse pitää usein itseään syyllisenä väkivallan käyttöön.

Nuoren hyvinvoinnille ja terveydelle väkivallan kokeminen on suuri uhka. Perheväkivalta aiheuttaa nuoren kasvuun ja kehitykseen vakavia vaurioita. Nuori ei kasva väkivaltaisessa ympäristössä henkisesti vahvaksi, eikä hän saa tarvitsemaansa turvaa. Perheessään väkivaltaa kokenut nuori hakee yleensä turvaa kavereista, ja myös päihteistä voi muotoutua tukea ja turvaa tuova asia. Nuoren itsetuhoinen käyttäytyminen ja mielenterveyteen liittyvät ongelmat voivat olla seurausta nuoren kokemasta perheväkivallasta. Suomessa perheväkivalta mielletään perinteisesti perheen sisäiseksi asiaksi, josta ei voida puhua. On tärkeää, että perheväkivaltaan puututaan, jos siitä on pienikin epäily. Kaikkien nuorten

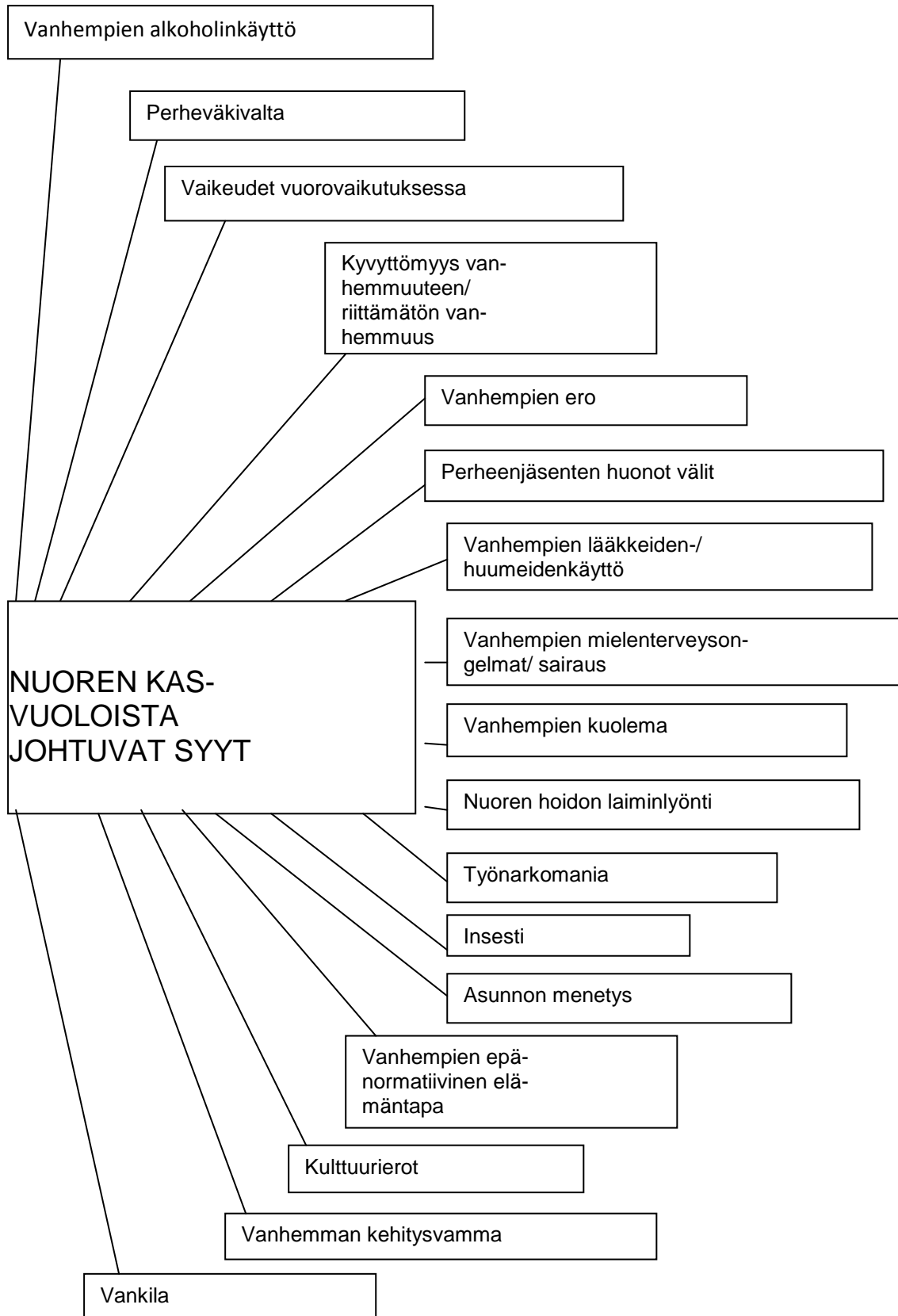
parissa työskentelevien henkilöiden tulisi tunnistaa nuorten ongelmien taustalla mahdollisesti oleva perheväkivalta. Väkivaltaa kokeneen nuoren auttaminen on vaativa tehtävä. Auttamisen tavoitteena on nuoren turvallisuudesta huolehtiminen estämällä nuoreen kohdistuva väkivalta perheessä. (Aaltonen ym. 2003, 349,352).

6.3 Yhteenveto huostaanoton syistä

Alla olevissa kuvioissa on esitelty yhteenveto syistä, jotka ovat johtaneet nuoren huostaanottoon. Kuviossa 2 on nuoren käyttäytymisestä johtuneet huostaanoton syyt. Nuoren kasvuoloista johtuneet huostaanoton syyt on esitelty kuviossa 3.



Kuvio 2 Nuoren käyttäytymisestä johtuvat huostaanoton syyt



Kuvio 3 Nuoren kasvuoloista johtuvat huostaanoton syyt

Huostaan otetulla nuorella on ollut monia ongelmia, jotka ovat tulleet esille nuoren käyttäytymisessä sekä kotona että koulussa. Nuoren oireilun syyt löytyvät muun muassa perheestä, jossa vanhemmat ovat paljon poissa, vanhemmalla on mielenterveys- tai päihdeongelma tai vanhemmat ovat kyvyttömiä toimimaan vanhempina.

7 HUOSTAAN OTETUN NUOREN TUKEMINEN

Lastensuojelulaki 58.§, Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1.§:

Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempansa välillä. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.

(Saastamoinen 2008, 87- 88.)

7.1 Fyysinen tuki

Laakso (2009) toteaa, että kasvattajan tehtävä on mahdollistaa nuoren koulunkäynti ja riittävä unen saanti sekä huolehtia ruuasta ja puhtaudesta. Vastuu arjen pyörittämisestä on aikuisella, ei nuorella. Nuoret eivät välttämättä ole saaneet osakseen tällaista aikuisen huolenpitoa omassa kodissaan. Voutilaisen (2009) mukaan on tärkeää, että kasvattaja tuntee nuoren niin hyvin, jotta hän voi yksilöllisesti ohjata, neuvoa ja auttaa nuorta esimerkiksi kasvuun ja hygieniaan liittyvissä asioissa.

Järvenpään (2009) mukaan liikunta ja muut harrastukset ovat tärkeitä laitoksissa asuville nuorille. Nuoret saavat harrastuksista voimia jaksamiseen sekä pysyvät harrastusten avulla purkamaan pahaa oloaan. Anttilan & Lehtoviidan (2010) tutkimuksen mukaan huostaan otetun nuoren kasvua suojaavana tekijänä korostui normaalius. Normaaliudella tarkoitettiin muun muassa säännöllistä vuorokausirytmää, harrastuksia ja päihteettömyyttä. Nuoren syrjäytymistä kas-

vattaja ehkäisee turvaamalla nuoren peruskouluopinnot. Tällöin voidaan vaikuttaa nuoren mahdollisuuksiin edetä jatko-opintoihin, joilla on suuri merkitys nuoren tulevaisuudelle. Nuoren koulunkäyntiä tuettiin aamuhäätämisen, sanallisen kannustamisen, läksyjienlukuhetken ja rahallisen tuen, kuten bussikortin ja viikokorahan muodossa. Kasvattajan tulee tukea myös huostaan otetun nuoren päihteettömyyttä. Nuoren päihteiden käyttöä ei hyväksytä, ja siihen puututaan.

7.2 Psyykkinen tuki

Järvenpään (2009) mukaan suurella osalla sijoitetuista nuorilla on elämään kuulunut rajattomuutta. Vanhemmat eivät ole kyenneet asettamaan nuoren käyttäytymiselle ja toiminnalle rajoja. Nuoren elämään ei tällöin ole kuulunut selkeää ja säännöllistä vuorokausirytmää. Nuoren perushoito on myös ollut puutteellista, ja kasvuympäristö on sisältänyt sekä kasvua että kehitystä vaarantavia tekijöitä. Huostaan otetuille nuorille asetettiin selkeät rajat. Aluksi nuori saattoi kapinoida voimakkaasti kasvattajien asettamia rajoja vastaan. Myöhemmin nuoret kuitenkin kokivat rajat turvallisuutena ja välittämisenä. Seuraavassa on erään nuoren kertomus vahingolliseen käyttäytymiseen puuttumisesta Anttilan & Lehtoviidan (2010) mukaan:

No suojaa justiin siihen, että jos sä oot hatkassa siihen puututaan aika nopeesti...Et mun mielestä silleen että pietään niinku huolta sillee et sä et pääse tekemään itelles mitään pahaa, ja sitten pietään peukkuja pystyssä ja toivotaan ja puhutaan sulle järkee, ja toivotaan et sulle tulis jossain vaiheessa se järki päähän.

Nuoruus on myös haavoittuvuuden aikaa. Nuoren toimimaton suhde omiin vanhempiin voi lisätä nuoren hakeutumista epäsosiaaliseen nuorisoryhmään. Joidenkin kohdalla ongelmakäyttäytymistä ilmenee vain nuoruusvuosina. Toisilla ongelmat vakiintuvat, ja häiriökäyttäytyminen jatkuu myös aikuisiässä. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 150.) Monissa lastensuojeluperheissä erilaiset ongelmat muodostavat monisyisen ongelmakimppun, jossa syiden ja seurausten erottaminen ei ole helppoa. Esimerkiksi työttömyys aiheuttaa perheelle taloudellisia vaikeuksia ja sen takia mahdollisesti riitaa rahan käytöstä. Nämä heikentävät vanhempien hyvinvointia ja vaikuttavat per-

heen ilmapiiriin. Vanhemmat eivät omien huoliensa keskellä kykene tarjoamaan nuorelle riittävää hoivaa ja huolenpitoa. (Lämsä 2009, 29.)

Järvenpään (2009) mukaan turvattomissa oloissa elänyt nuori tarvitsee huostaan otettuna säännöllisyyttä, turvallisen aikuisen läsnäoloa ja välittämistä. Säännöllinen päivärytmi auttaa nuorta ennakoimaan tulevaa. Tasapainoisen aikuisen läsnäolo ja tasapainoinen elämä edesauttavat nuoren mielenterveyden tasapainoa. Nuoren kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeää, että häntä ei jätetä yksin vaikeiden asioiden keskelle vaan hänelle välitetään tieto, että joku aikuinen on jatkuvasti nuoren saatavilla. Myös Laakson (2009) mukaan turvallisuus on asia, joka huostaan otetun nuoren elämästä on puuttunut, ollut uhattuina tai ehdollista. Ennen huostaanottoa nuori on kokenut laiminlyöntiä huolenpidossa, vanhemman jaksamattomuutta tai fyysisen väkivallan uhkan ja läsnäolon aiheuttamaa turvattomuutta. Turvallisen kasvuympäristön takaaminen huostaan otetulle nuorelle on kasvattajan keskeinen tehtävä. Laakso (2009) korostaa arjen rutiinien tärkeyttä ja välttämättömyyttä huostaan otetun nuoren kasvun tukemisessa.

Rinkinevan (2007) mukaan on tärkeää, että kasvattaja on aidosti läsnä ja että hänellä on aikaa kuunnella nuorta ja keskustella tämän kanssa. Luottamuksellinen suhde nuoren ja kasvattajan välillä edistää kiintymyssuhteen muodostumista. Nuoren tausta ja varhaiset kokemukset vaikuttavat myös kiintymyssuhteen syntymiseen. Kasvattajan on tärkeää huomioida tasapuolisuus nuorten kanssa toimimisessa. Maaskola-Kinnunen & Savolainen (2009) toteavat, että kasvattajan ja huostaan otetun nuoren väliset henkilökohtaiset keskustelut, joissa käsiteltiin nuorelle tärkeitä asioita, olivat luottamusta lisääviä tekijöitä. Huumosen (2009) mukaan luotettava kasvattaja on huostaan otetulle nuorelle tärkeä, jotta nuori kokee, että hänen asioistaan ollaan aidosti kiinnostuneita ja että hänen hyvinvoinnistaan välitetään aidosti.

Kivistön (2006) mukaan huostaan otetut nuoret tarvitsevat pitkäaikaisia, kärsivällisiä kasvattajia, joihin voi luottaa. Myös Teräväisen (2009) tutkimuksen mukaan ammattitaitoisella, sitoutuneella ja pitkäaikaisella henkilökunnalla on positiivinen merkitys nuoren kasvuun ja kehitykseen.

Huostaan otetun nuoren suhde omiin vanhempiin on usein turvaton ja epävarma, ja nuori tarvitsee tukevampaa kiinnittymiskohdetta. Tällöin kasvattajan on tunnistettava nuoren odottama emotionaalinen ja konkreettinen tuki sekä suostuttava nuoren tarvitsemaksi aikuiseksi. Kasvattajan täytyy huomioida nuoren tuen tarve yksilöllisesti ja ikätasoisesti. (Laakso 2009.)

Reinikaisen (2009) mukaan kasvattajien antama aika sekä apu konkreettisissa asioissa ovat huostaan otetuille nuorille tärkeää. Kasvattajan luottamus nuoreen ja hänen arvostelukykyensä sekä selviytymiseen elämässä kohottivat nuoren itsetuntoa ja itseluottamusta. Seuraavassa on erään nuoren kertomus hänen ja kasvattajansa suhteesta:

Sille mä oon aina höpöttänyt kaikkea, se on ollut tavallaan mun sijaisäiti.---Sit kun mä muutin pois sieltä---me nähtiin aina jossakin sitten.---Mä käyn siellä (toisella paikkakunnalla) kerran vuodessa moikkaamassa, ja aina kun se (työntekijä) tulee (kaupunkiin), niin me nähdään.--- Ja jatkuvasti soitellaan.--- Ja me ollaan aina höpötetty ja purettu kaikki, kaikki.--- Se on aina kannustanut, että ei kun nyt menet ja nyt teet.

7.3 Sosiaalinen tuki

Laakson (2009) mukaan kasvattajan ja nuoren välisen suhteen luomisen kannalta yhteinen arkinen toiminta on tärkeää. Nuori oppii kotielämään liittyviä arkkisia taitoja sekä tapoja ja tätä kautta kokee paikan kodikseen. Kasvattajan tuki huostaan otetulle nuorelle ei voi olla pelkästään kuntoutusta, ohjausta ja arviointia, hänen tulee myös osata ”olla vaan”, löhöillä, katsella televisiota ja jutella niitä näitä. Tällaista olemisen ja työn tekemisen luonnetta Laakso (2009) nimitetään *kotitapaiseksi*, johon liittyy näkemys normaalin, tavanomaisen arjen merkityksestä nuorelle sekä olemisesta yhdessä ”niin kuin kotona”. Kekkonen & Ylisuvannon (2007) mukaan osallistuminen arjen rutiineihin kasvattaa yhteisöllisyyttä ja valmistaa huostaan otettua nuorta myöhempään omatoimisuuteen.

Nuoret tarvitsevat välittäviä aikuisia kasvunsa tueksi, jossa olennaista on vastavuoroinen suhde nuoren ja kasvattajan välillä. Nuori tarvitsee ohjausta ja valvontaan muun muassa koulunkäyntiin ja vapaa-ajan viettoon. Liian ankara, kuri-

tusta suosiva kasvatustai välinpitämättömyys ovat nuorelle vahingoksi. Kasvattajalla tulee olla käsitys, mitä minkäkin ikäiseltä nuorelta voi edellyttää. Nuorelta ei saa vaatia liikaa vaan on annettava sopivasti päätösvaltaa ja oppimismahdollisuuksia. (Taskinen 2007, 50 - 51.) Maaskolan - Kinnusen ja Savolaisen (2009) mukaan kasvattajan ja nuoren väliset toiminnan ohessa käydyt keskustelut olivat luontevia. Kasvattajat pyrkivät tekemään nuoren kanssa asioita, jotka ovat nuorelle tärkeitä ja kiinnostavia.

Voutilaisen (2009) mukaan kasvattajan välittämät arvot, opetukset ja näkemykset heijastuvat nuoreen. Tällainen tuki voi muuttaa myönteisemmäksi nuoren ajatusmaailmaa ja maailmankuvaa sekä valottaa nuoren tulevaisuutta. Kasvattaja toimii nuoren projisoinnin kohteena ja vastaanottaa nuoren tunteenpurkaukset. Näin kasvattaja toimii nuorten ajatusten selkeyttäjänä ja kannattelijana. Rinkinevan (2007) mukaan huostaan otetun nuoren kasvattaja on tärkeässä asemassa nuoren asioiden hoitajana ja tuntijana. Kasvattajan tehtäviin kuuluu myös yhteydenpito huostaan otetun nuoren vanhempiin ja kotikuntaan. Ohjaaja myös tarvittaessa tukee nuorta koulu- ja raha-asioiden hoitamisessa.

Laakson (2009) mukaan nuoren ja biologisten vanhempien välisen suhteen säilyminen on tärkeää sijoituksen aikana. Työskentely vanhempien kanssa painotuu perheen tilanteen arviointiin ja tukemiseen niin, että nuori voisi palata takaisin kotiin. Tavoitteena on nuoren ja vanhempien välisen suhteen säilyminen ja sen tukeminen sijoituksen aikana. Vanhempia tulee kannustaa ja rohkaista pitämään yhteyttä huostaan otettuihin nuoriin ja tekemään asioita yhdessä nuoren kanssa. On tärkeää, että yhteys nuoren ja vanhemman välillä säilyy, vaikka yhteydenpidossa olisi ollut pitkiäkin taukoja. Seuraavassa on erään nuoren kertomus yhteydenpidosta vanhempiin Hautakankaan ja Lepistön (2009) mukaan:

No sanotaan, et sukulaisiin piti silloin viikonloppuisin lomilla, mutta mutsin ja fajjan kanssa soiteltiin sillain about joka toinen päivä, pari kertaa viikossa.

Ikätoverit ovat nuoren apuna oman minuuden rakentamisessa. Nuorisoryhmä auttaa nuorta kasvussa kohti aikuisuutta. Ryhmissä voi kokeilla rajoja sekä il-

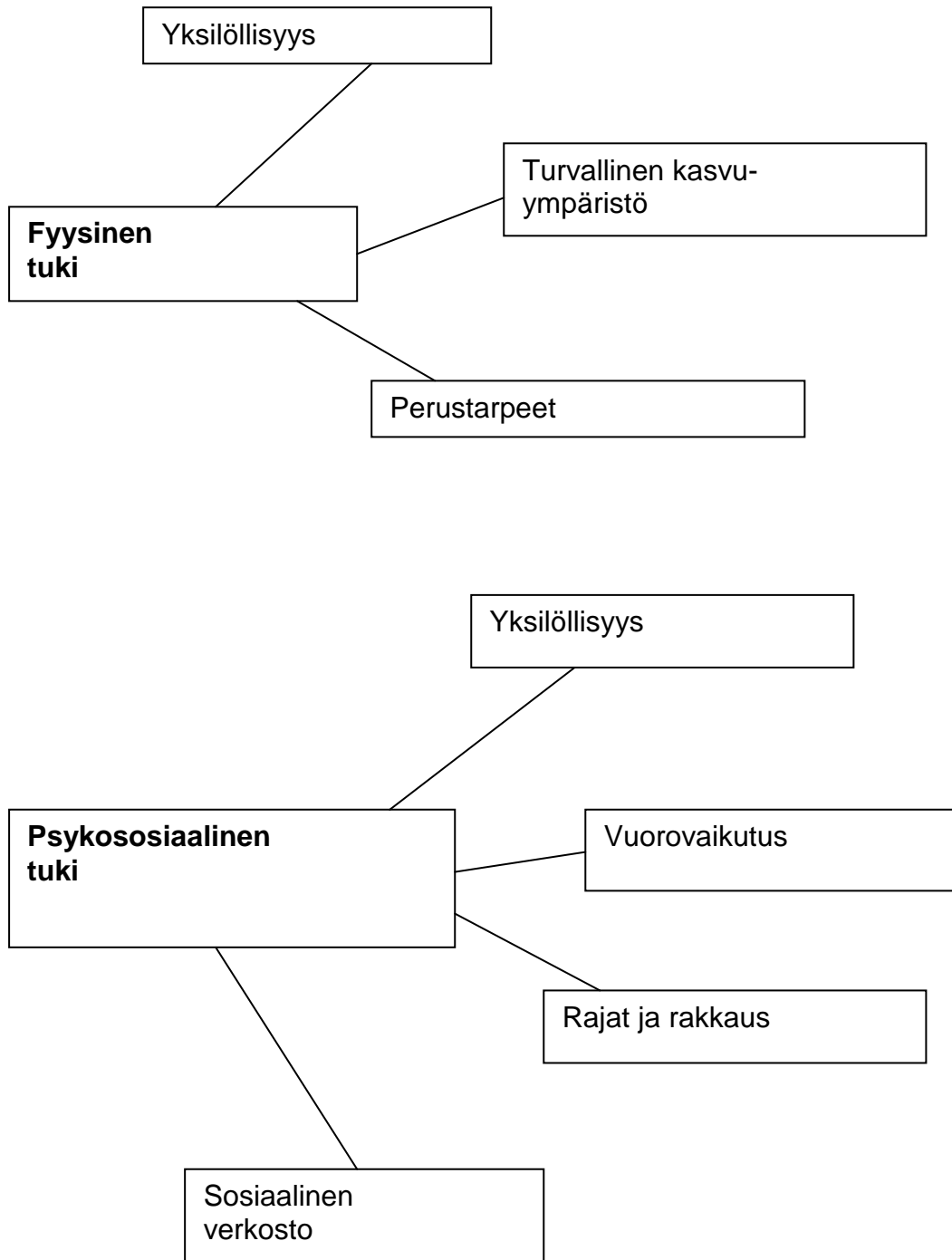
maista ajatuksia ja tunteita. Yhteenkuuluvuuden tunne on ryhmiä kokoava ja hallitseva asia. Ryhmään kuuluminen on nuorelle välttämätön kehityksellinen välivaihe. (Aalberg & Siimes 2007, 71.) Nuoren ystävyysuhteet vaikuttavat merkittävästi persoonallisuuden ja identiteetin rakentumiseen. Nuori voi keskustella ystävien kanssa sellaisista asioista, joista hän ei halua puhua vanhempien kanssa. Kasvuun ja kehitykseen liittyviä asioita nuoret voivat pohtia keskenään. (Aaltonen ym. 2003, 93.)

Nuoren ystävyysuhteissa luottamus ja avoimuus ovat tärkeitä asioita. Ystävyysuhteet kehittävät nuoren empatiakykyä sekä vahvistavat nuoren ajattelussa ja tunne-elämässä tarvitsemia sosiaalisia taitoja. Nuori viettää aikaa sellaisten ystävien kanssa, joiden arvot ja asenteet ovat samanlaisia kuin hänellä itsellään. (Nurmiranta ym. 2009, 87.) Järvenpään (2009) mukaan tärkeä tuki laitoksessa asuvalle huostaan otetulle nuorelle on toinen laitoksessa asuva nuori. Nuoret saavat voimaa toistensa erilaisuudesta. Tärkeä voimavara on vertaistuki, joka helpottaa nuoren oloa ja auttaa käsittelemään omaa tilannetta. Vaikeat lähtökohdat ja perheolot yhdistävät nuoria.

Nuorten parissa tehtävä auttamistyö on prosessi. Kaikki ei etene etukäteen suunnitellussa aikataulussa, vaan tulee takapakkiakin. Prosessissa turvallinen, asiansa osaava aikuinen luottaa nuoreen ja näkee elämässä eteenpäin silloinkin, kun nuoren luottamus elämään on kadonnut. Prosessi tuottaa kasvutulosta ja ehyempää aikuisuutta. (Mattila 2010, 21.)

7.4 Yhteenveto huostaan otetun nuoren tukemisesta

Huostaan otettu nuori tarvitsee kokonaisvaltaista tukea kasvuunsa, jotta hän oppii ottamaan vastuuta itsestään ja omasta toiminnastaan. Tutkimusaineistosta ilmeni, että huostaan otettu nuori tarvitsee sekä fyysistä että psykososiaalista tukea. Kuviossa 4 on esitetty nuoren tarvitseman tuen eri osa-alueet.



Kuvio 4 Huostaan otetun nuoren tukeminen

Huostaan otettu nuori tarvitsee välittävän aikuisen kasvunsa tukijaksi. On tärkeää, että kasvattaja on aidosti kiinnostunut nuoresta sekä hänen elämästään.

8 EETTISYYS

Tutkimus on arvoperusteista ja inhimillistä toimintaa. Sen avulla pyritään löytämään eri tieteenaloilla totuus menetelmillä, jotka ovat tieteellisesti hyväksytyjä. Tutkimuksen eettisistä ratkaisuista tutkijat ja koko tiedeyhteisö ovat vastuussa itselleen, yhteiskunnalle ja toisille yhteisöille. Tieteissä, joissa tutkitaan inhimillistä toimintaa ja käytetään ihmisiä tietolähteinä, eettisten ratkaisujen merkitys on erityisen keskeinen. (Leino- Kilpi & Välimäki 2009, 361.)

Kaiken tieteellisen toiminnan ja tutkimuksen ydin on eettisyys. Tutkimusetiikka voidaan jakaa tieteen ulkoiseen ja sisäiseen etiikkaan. Sisäisellä etiikalla tarkoitetaan tieteenalan luotettavuutta ja totuudellisuutta. Ulkopuolinen tutkimusetiikka käsittelee sitä, miten ulkopuoliset seikat vaikuttavat tutkimusaiheen valintaan ja tutkimustapaan. (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2009, 172 -173.)

Tutkimusetiikka kuvaa sitä, miten tehdään eettisesti hyvää ja luotettavaa tutkimusta. Tutkimusaiheen ja tutkimusongelman määritelmä on oltava sellainen, ettei se loukkaa ketään eikä se saa sisältää oletuksia, jotka väheksyvät jotain tiettyä potilas- tai ihmisryhmää. (Leino- Kilpi & Välimäki 2003, 285,288.)

Noudatimme hyviä tieteellisiä periaatteita koko opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyömme toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Tutkimuksemme perustui siis aineistoon, jonka luotettavuutta ja eettisyyttä on jo aiemminkin arvioitu.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää 12 - 18-vuotiaiden nuorten huostaanottoon johtaneita syitä ja tuen tarvetta huostaanoton aikana. Nuoren käyttäytymisestä ja nuoren kasvuoloista johtuvat huostaanoton syyt olivat moninaisia. Muun muassa riittämätön vanhemmuus, vanhemman alkoholinkäyttö, nuoren mielenterveysongelmat ja perheristiriidat olivat tutkimusaineistossa esille tulleita

huostaanoton syitä. Nuoret tarvitsevat kasvattajaa tukijakseen ja opastajakseen kohti aikuisuutta. Kasvattajan on oltava turvallinen aikuinen, jonka kanssa nuori voi jakaa tunteitaan, kokemuksiaan ja kokeilla rajojaan turvallisessa ympäristössä. Nuoren tuen tarve korostui esimerkiksi arkisena huolenpitona, joka sisälsi nuoren fyysiset perustarpeet ja välittävän kanssakäymisen nuoren kanssa. Työskentely huostaan otetun nuoren perheen kanssa on myös tärkeää, jotta nuori tuntee omat juurensa. Tämä helpottaa nuoren kasvamista aikuiseksi ja sijoittumista yhteiskuntaan.

Lastensuojeluyksiköissä työskentelevä henkilökunta koostuu sosiaali- ja terveydenhuoltoalan koulutuksen saaneista henkilöistä, kuitenkin pääosin sosionomeista, sosiaalikasvattajista ja nuoriso-ohjaajista. Omassa työssämme sairaanhoitajina lasten ja nuorten parissa kohtaamme huostaan otettuja nuoria ja heidän perheitään, joilla on psyykkisen tuen tarvetta. Tämän vuoksi alkuperäisenä tarkoituksenamme oli etsiä tietoa siitä, miten psykiatrinen sairaanhoitaja voi tukea nuorta ja hänen perhettään huostaanotto-prosessin aikana. Perehdyttyämme opinnäytetyön aineistoon havaitsimme, että ammattiryhmänä psykiatriset sairaanhoitajat ovat pieni ryhmä lastensuojelun yksiköissä. Heidän roolinsa huostaan otetun nuoren kasvun ja kehityksen tukemisessa ei korostunut, vaan he toimivat osana moniammatillista työryhmää. Vaikuttaa siltä, että läheskään kaikissa lastensuojelutyötä tekevissä yksiköissä ei työskentele psykiatrista sairaanhoitajaa. Mielenveysongelmat huostaan otettujen nuorten keskuudessa ovat hyvin tavallisia ja monimuotoisia. Hiitolan 2008 tekemän tutkimuksen mukaan huostaan otetuista lapsista kolmella neljästä arvioitiin olevan psyykkisiä ongelmia, joka mielestämme kertookin psykiatristen sairaanhoitajien tarpeellisuudesta lastensuojeluyksiköissä. Tämän takia päädyimme etsimään tietoa siitä, millaista tukea huostaan otetut nuoret saivat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilta, jotka työskentelevät lastensuojelun eri yksiköissä, huostaanoton aikana.

Opinnäytetyön toteutimme systemaattisena kirjallisuuskatsauksena, koska halusimme saada mahdollisimman laajasti tietoa nuoren huostaanoton syistä ja tuen tarpeesta. Kirjallisuuskatsausta tehdessämme opimme hakemaan tietoa

eri tietokannoista sekä valitsemaan kriittisesti opinnäytetyömme aineistoa. Tiedonhakuja tehdessämme arvioimme aineiston luotettavuutta tekijän, julkaisijan ja julkaisuajan mukaan.

Opinnäytetyöprosessin myötä opimme uuden tutkimusmenetelmän, kirjallisuuskatsauksen. Opinnäytetyön aihe oli meille jokseenkin tuttu, mutta aineiston kerääminen, rajaaminen ja analysointi oli työlästä sekä aikaa vievää. Perehdyimme tarkemmin myös lakeihin ja asetuksiin, jotka säätelevät lastensuojelutyötä. Haastavaa opinnäytetyön tekemisessä oli myös yhteisen ajan löytäminen, koska teemme kaikki vuorotyötä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön on havaittava ja tunnistettava mahdollisimman hyvin nuoren kasvun ja kehityksen erityistarpeet ennen huostaanottoa sekä huostaanoton aikana, jotta nuoren tuentarve voidaan huomioida yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti. Huostaanotot ovat lisääntyneet voimakkaasti viime vuosina, ja huostaan otetuilla nuorilla on todettu olevan runsaasti mielenterveysongelmia. Jatkotutkimuksena voisi selvittää psykiatrisen sairaanhoitajan antaman erityistuen tarvetta huostaan otetulle nuorelle, jolla on mielenterveysongelmia.

TAULUKOT

Taulukko 1 Huostaanoton syyt, s. 20

KUVIOT

Kuvio 1 Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret vuosina 1991 – 2008, s.10

Kuvio 2 Nuoren käyttäytymisestä johtuvat huostaanoton syyt, s.27

Kuvio 3 Nuoren kasvuoloista johtuvat huostaanoton syyt, s. 28

Kuvio 4 Huostaan otetun nuoren tukeminen, s. 35

Kuvio 5 Malli sisällönanalyysistä

LÄHTEET

Aalberg, V.. 2006. Pojasta mieheksi. Teoksessa Laukkanen, E. Marttunen, M. Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.), Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Hämeenlinna: Duodecim, 28.

Aalberg, V. & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Nemo.

Aaltonen, A. Ojanen, T. Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. 2.painos.Porvoo:WSOY.

Axelin, A. & Pudas- Tähkä, S-M.2007. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajaus, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa Johansson, K. Axelin, A. Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun Yliopisto: Hoitotieteen laitoksen julkaisuja,46.

Anttila, E. & Lehtoviita, M. 2010. Nuorisokodin suojaavat ja riskitekijät nuoren kasvulle. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen, 8. painos, Tampere:Vastapaino. tai Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Hautakangas, T. & Lepistö, I. 2009. Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen sekä nuorten tarvitsema tuki huostaanoton eri vaiheissa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Hiitola, J. 2008. Selvitys vuonna 2006 huostaan otetuista ja sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista. Stakes työpapereita 21/2008.

Hirsjärvi, S. Remes, P. & Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. 12. painos, Helsinki: Tammi.

Huumonen, A. 2009. Sirpaleinen lapsi. Huostaan otettujen nuorten kertomuksia. Jyväskylän Yliopisto Kokkolan Yliopistokeskus Chydenius. Pro gradu-tutkielma.

Hämäläinen, J. 2006. Nuori ja perhe yhteiskunnan muutoksessa. Teoksessa Laukkanen, E. Marttunen, M. Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.), Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Hämeenlinna: Duodecim, 44,48.

Johansson, K. 2007. Kirjallisuuskatsaukset – huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa Johansson, K. Axelin, A. Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun Yliopisto: Hoitotieteen laitoksen julkaisuja,46.

Järvenpää, J. 2009. Mielenterveysongelmaisen lapsen ja nuoren kohtaaminen lastensuojelulaitoksessa.Työntekijöiden kokemuksia. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Kankkunen, P. & Vehviläinen- Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki:WSOY.

Kekkonen, E. & Ylisuvanto, M. 2009. Matarin nuorisokodin laatutyö, tavoitteena onnistunut sijoitus. Diak, Etelä Helsingin toimipaikka. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Kivistö, J. 2006. ”Missä mä olisin muuten?” Nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista. Turun Yliopisto. Lisensiaattitutkimus.

Korhonen, A. 2008. Huoltoa ja huolestumista? Tutkimus lastensuojeluilmoitusten sisällöstä. Helsingin Yliopisto. Lisensiaattitutkimus.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia: matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2009. Lastensuojelu 2008. Stakes tilastoja.

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityöstä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopisto.

Lastensuojelun käsikirja a. Sosiaaliportti. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/> (Luettu 1.4.2010)

Lastensuojelun käsikirja b. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/ (Luettu 1.4.2010)

Latvala, E. & Vanhanen- Nuutinen, L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällön analyysi. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.), Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva: WSOY:

Lehtinen, T. & Lehtinen, I. 2007. Mikä mättää?: murrosikään muutokset kotona ja koulussa. Helsinki: Edita.

Leino- Kilpi, H. & Välimäki, M. 2003. Etiikka Hoitotyössä. Juva: WS Bookwell Oy.

Leino- Kilpi, H. & Välimäki, M. 2009. Etiikka Hoitotyössä. 5. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Lämsä, A-L. 2009. Mun on paha olla, Jyväskylä: PS- kustannus.

Lääkärilehti. 2006. 21 – 22. Nuoret ja alkoholi. Saatavilla muodossa <http://www.laakarilehti.fi/files/potilaansivu/SLL212006-2448.pdf>. (luettu 20.4.2010.)

Maaskola-Kinnunen, T. & Savolainen, H. 2009. Omaohjaajamenetelmä ryhmäkoti Aarrearkussa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Mattila, K-P. 2010. Asiakkaana ihminen, Jyväskylä: PS- kustannus.

Metsämuuronen, J.2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Myllärniemi, A. 2005. Pääkaupunkiseudun huostaanottojen kriteerit. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Tiivistelmä tuloksista.

Nurmi, J-E. Ahonen, T. Lyytinen, H. Lyytinen, P. Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. Ihmisen psykologinen kehitys. 2006. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Nurmiranta, H. Leppämäki, P. & Horppu, S. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen.2009. Hämeenlinna: Kirjapaja.

Paavilainen, E. & Flinck, A. 2007. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen: systemaattisesti kerätty tutkimustieto kehittämistyön tukena. Tutkiva Hoitotyö. Vol.5 (2),4-5.

Poutiainen, P. 2006. Perheen kehitystehtävät. Teoksessa Laukkanen, E. Marttunen, M. Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.), Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Hämeenlinna: Duodecim, 51,55,58.

Päkkilä, H. 2005. Lapsen näkökulma ja kokemukset lastensuojelun sosiaalityön sijoitusprosessissa: lapset ja sosiaalityöntekijät kertojina. Helsingin Yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

Rantanen, P. 2004. Nuoruusikä. Teoksessa Moilanen, I. Räsänen, E. Tamminen, T. Almqvist, F. Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.) Lasten -ja nuorisopsykiatria. 3.painos. Jyväskylä. Duodecim.

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle – Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsingin Yliopisto. Akateeminen Väitöskirja.

Rinkineva, L. 2007. Omaohjaajamenetelmä Vaajakosken sos - nuorisokodissa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki(417/2007) soveltamisopas. 65. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino oy. Stakes.

Teräväinen, S. 2009. Arvokasta arkea. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaaliala. Opinnäytetyö.

THL-tilastot 2008.

<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm> (Luettu 10.3 2010).

Turkia, T. 2008. Minne vie huostaan otetun lapsen polku?: Näkyvä ja näkymätön tieto piirtää lasten elämäkartalle sijoituspolut. Helsingin Yliopisto. .Pro gradu-tutkielma.

Tuomi, J. & Sarajärvi. A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä:Tammi.

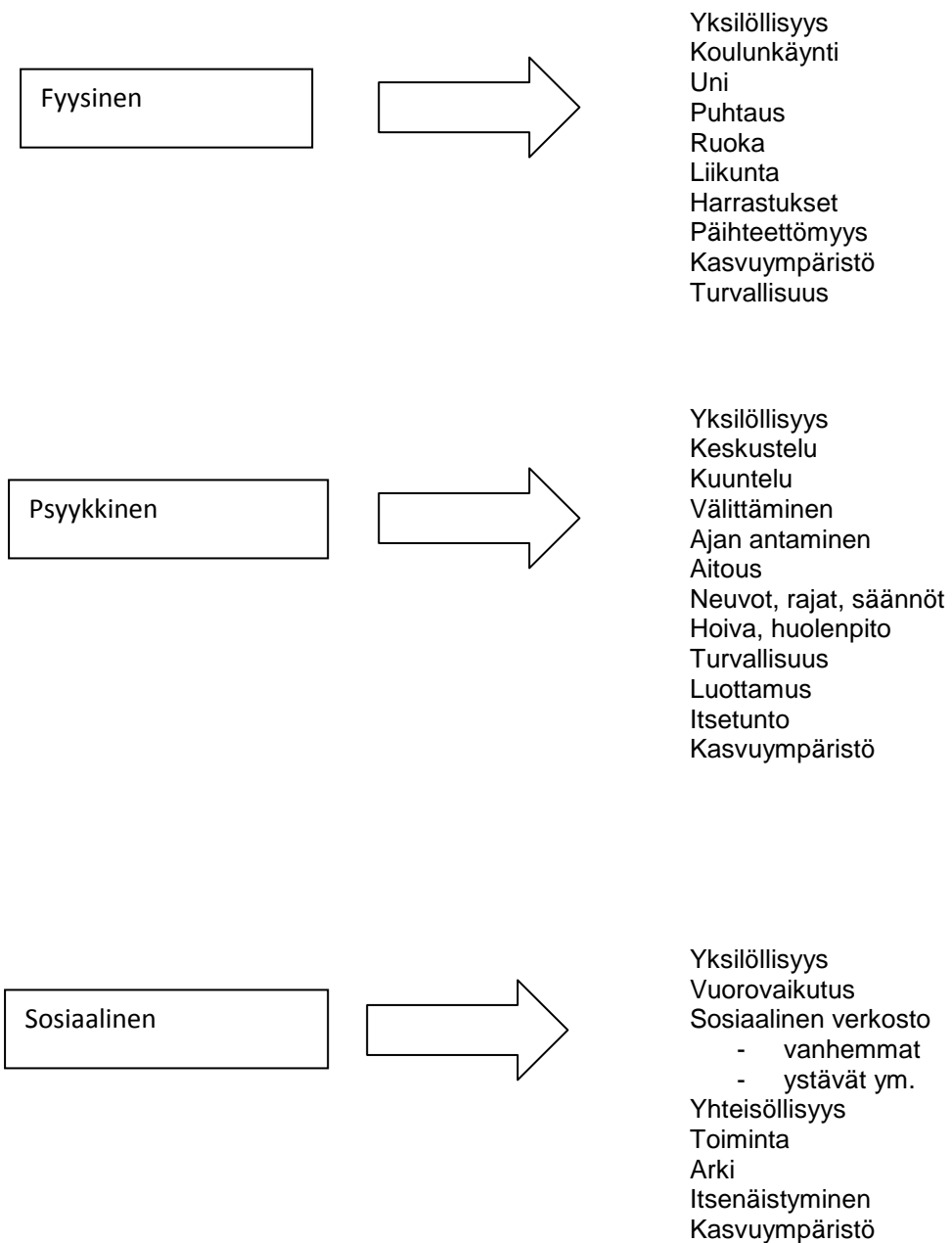
Tuomi, J. & Sarajärvi. A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. painos, Jyväskylä:Tammi.

Tähtinen, H. 2007. Systemaattinen tiedonhaku hoitotieteen näkökulmasta. Teoksessa Johansson, K. Axelin, A. Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun Yliopisto: Hoitotieteen laitoksen julkaisuja,46.

Vilmi, U-M. 2000. Lapsi aavistaa salatun perheväkivallan. <http://www.vantaanlauri.fi/arkisto/2000/2000-10-11/ajankohtaista/5>. (Luettu 28.4.2010)

Voutilainen, E. 2009. kokemuksia omaohjaajamenetelmästä Sippolan koulukodissa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaali alan koulutusohjelma. Opin näytetyö.

Sisällönanalyysimalli; huostaan otetun nuoren tukeminen.



Kuvio 5 Malli sisällönanalyysistä